

JURISPRUDENȚĂ

Din jurisprudența recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului

Cauza *Baydar c. Olandei*. Limitele obligației instanței de a-și motiva refuzul de a efectua o trimitere preliminară la Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Neîncălcarea art. 6 par. 1 din Convenție

Printr-o hotărâre pronunțată la 24 aprilie 2018, în cauza *Baydar c. Olandei*, cererea nr. 55385/14, CEDO a constatat că Olanda nu a încălcat art. 6 par. 1 (dreptul la un proces echitabil), întrucât Curtea Supremă de Justiție nu a nesocotit obligația de a-și motiva refuzul de a efectua o trimitere preliminară la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, într-o procedură motivată sumar.

La 29 octombrie 2008, Curtea Regională din Zutphen I-a condamnat pe reclamant pentru transport și trafic de droguri (2.800 grame de heroină), infracțiuni comise împreună cu alți autori, la pedeapsa închisorii de 40 de luni cu suspendare parțială. Atât reclamantul, cât și parchetul au formulat recursuri, admise în parte la 19 iulie 2011 de Curtea de Apel din Arnhem, reclamantul fiind condamnat la 40 de luni de închisoare cu executare. Pe baza elementelor de probă prezentate, Curtea de Apel a constatat că inculpații, în scopul unui câștig financiar, înlesniseră șederea neautorizată a unui număr de 20 de migranți irakieni în Olanda, Germania și Danemarca.

Reclamantul a introdus recurs în casație la Curtea Supremă de Justiție, la 8 august 2013. A susținut că elementele de probă invocate nu au dovedit faptul că

migranții irakieni au avut reședința în Olanda, Germania sau Danemarca. În schimb, dovezile au demonstrat că reclamantul a organizat și a finanțat transportul migranților irakieni în Danemarca, prin Olanda și Germania, fiind interceptat de fiecare dată în Germania. Șederea migranților în Olanda și Germania a fost scurtă și tranzitorie, iar, având în vedere faptul că nu au intrat niciodată în Danemarca, nu există, potrivit reclamantului, nicio dovadă a șederii lor în aceste țări. În această privință, reclamantul a făcut trimitere la dreptul Uniunii Europene, respectiv Directiva 2002/90/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2002 de definire a facilitării intrării, tranzitului și șederii neautorizate și Decizia-cadru 946/2002 privind consolidarea cadrului penal pentru a preveni facilitarea intrării, tranzitului și șederii neautorizate. Prin faptul că a fost modificat articolul 197a din Codul penal, în vederea punerii în aplicare a directivei, reclamantul a susținut că noțiunea de facilitare a șederii neautorizate, în sensul articolului 197a alin.2 din Codul penal, ar trebui înțeleasă ca implicând o ședere pe termen lung, distinctă de tranzit sau intrare, astfel cum este definită la articolul 197a alin.1. Motivele recursului în casație

nu includ o cerere prin care Curtea Supremă de Justiție să formuleze o trimitere preliminară la CJUE.

Prin avizul său consultativ din 10 decembrie 2013, avocatul general al Curții Supreme de Justiție a susținut că recursul reclamantului ar trebui respins, cu excepția primului motiv, care se referea la durata procedurii. La 24 decembrie 2013, reclamantul a prezentat observații scrise ca răspuns la avizul consultativ al avocatului general (așa-numita „scrisoare Borgers”, denumire colocvială acordată unui răspuns scris la avizul consultativ al procurorului sau al avocatului general), prin care a solicitat formularea unei cereri preliminare la CJUE privind interpretarea noțiunilor de ședere, intrare și tranzit, în contextul directivei, și pentru a se stabili dacă directiva conținea reguli minime sau constituia un cadru general de termeni.

La 4 martie 2014, printr-o decizie definitivă, Curtea Supremă a stabilit că plângerea reclamantului potrivit căreia procedura de recurs a depășit termenul rezonabil, în sensul art.6 par.1 din Convenție, era fondată și că pedeapsa aplicată reclamantului ar trebui redusă, fiind aplicată închisoarea de 34 de luni, celelalte aspecte fiind respinse. În dreptul olandez, o hotărâre prin care recursul în casație este declarat inadmisibil sau respins cu referire la art. 80a sau 81 din Legea privind organizarea judecătorească conține o motivare succintă a acestei decizii. Mai mult, o astfel de hotărâre conține concluzia că nu apar chestiuni care să justifice examinarea în procedura de casație sau să ducă la necesitatea stabilirii aspectelor în interesul uniformizării jurisprudenței. Întrucât întrebările preliminare, în sensul art.267 din TFUE, privesc interpretarea dreptului Uniunii Europene și sunt chestiuni de drept, este inerent unei astfel de hotărâri că nu este necesar să se

adreseze trimiteri preliminare. De asemenea, hotărârea implică faptul că speța se referă la una dintre situațiile în care nu este necesar să se adreseze astfel de trimiteri preliminare, și anume atunci când întrebarea preliminară invocată nu este relevantă pentru soluționarea litigiului sau se poate găsi răspuns în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene ori nu există nicio îndoială rezonabilă cu privire la modul în care trebuie soluționată chestiunea referitoare la normele dreptului UE.

Reclamantul a invocat încălcarea art. 6 par. 1 (dreptul la un proces echitabil), întrucât Curtea Supremă de Justiție ar fi nesocotit obligația de a-și motiva corespunzător refuzul de a efectua o trimitere preliminară la Curtea de Justiție a Uniunii Europene. În opinia sa, o simplă referire la art.81 din Legea privind organizarea judecătorească, astfel cum susține guvernul, nu putea fi acceptată ca fiind adecvată în această privință. Reclamantul a contestat argumentul guvernului, potrivit căruia, așa cum reiese din hotărârea **Hansen c. Norvegiei** (2 octombrie 2014, nr. 15319/09), refuzul formulării unei trimiteri preliminare fără o motivare specifică este compatibil cu art. 6 din Convenție atunci când o a fost aplicată o prevedere care să permită motivarea sumară de către o instanță de recurs. Cauza **Hansen c. Norvegiei** nu viza o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, ci o procedură de filtru.

Guvernul a arătat că, din jurisprudența CEDO, nu se poate deduce că art.6 din Convenție impune instanțelor naționale să sesizeze CJUE sau să prezinte o motivare specifică pentru refuzul unei astfel de sesizări, indiferent de conținutul sau motivele din această cerere. Obligația de motivare, atunci când se refuză efectuarea unei trimiteri preliminare, reprezintă un element specific al obligației generale a instanțelor de a pronunța hotărâri motivate.

Curtea reamintește că este de competența instanțelor naționale să interpreteze și să aplice legea internă, dacă este cazul, în conformitate cu dreptul UE, și să decidă dacă este necesar să solicite CJUE o hotărâre preliminară care să le permită să se pronunțe în consecință. Convenția nu garantează, ca atare, dreptul de a se efectua o trimitere preliminară. Pe de altă parte, dacă, într-un sistem juridic dat, alte izvoare de drept rezervă un domeniu juridic la aprecierea unei instanțe și instituie pentru celelalte instanțe interne obligația de a-i prezenta cu titlu preliminar întrebările care li se aduc, este în logica unui astfel de mecanism ca, înainte de a da curs unei cereri de trimitere cu titlu preliminar, aceste instanțe interne să verifice dacă este determinant, pentru examinarea litigiului în legătură cu care au fost sesizate, să se răspundă la întrebarea adresată.

Curtea a arătat că miza punerii în aplicare a paragrafului al treilea al art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene este, cum a subliniat Curtea de Justiție a Uniunii Europene, buna aplicare și interpretarea uniformă a dreptului UE în toate statele membre, această dispoziție vizând mai precis să evite stabilirea unor divergențe de jurisprudență în interiorul Uniunii Comunității cu privire la problemele de drept al UE.

În cazul în care există un mecanism de trimitere preliminară, Curtea nu exclude ca refuzul unei instanțe interne de a adresa o întrebare preliminară să poată, în anumite circumstanțe, să afecteze echitatea procedurii – chiar dacă instanța menționată nu se pronunță în ultimă instanță. Astfel stau lucrurile în cazul în care refuzul se dovedește a fi arbitrar, adică atunci când intervine în timp ce normele aplicabile nu prevăd nicio excepție de la trimiterea preliminară, în cazul în care refuzul se bazează pe alte motive decât cele care sunt prevăzute de

aceste norme și în cazul în care acesta nu este motivat corespunzător. Astfel, art. 6 par. 1 din Convenție pune în acest context în sarcina instanțelor interne o obligație de motivare, cu privire la dreptul aplicabil, a deciziilor prin care acestea refuză să adreseze o întrebare preliminară, cu atât mai mult când dreptul aplicabil admite un astfel de refuz numai cu titlu de excepție. În acest context, Curtea a amintit, în decizia **Stichting Mothers of Srebrenica și alții c. Olandei**, par.174, că, dacă art. 6 par. 1 din Convenție obligă instanțele să își motiveze deciziile, această cerință nu poate fi înțeleasă ca necesitând un răspuns detaliat la fiecare argument. Mai mult, Curtea reiterează că nu este necesar să se verifice dacă argumentele au fost abordate în mod adecvat.

În cauza **Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon și Karagiorgos c. Greciei** (decizia de inadmisibilitate din 9 mai 2017, nr. 29382/16 și 489/17, par.47), Curtea a observat că trimiterea preliminară solicitată de reclamant nu ar fi schimbat concluzia la care a ajuns Consiliul de Stat al Greciei, întrucât recursul a fost declarat inadmisibil din cauza nerespectării cerințelor legale privind admisibilitatea. În alte cauze, care nu priveau o procedură accelerată la nivel național, Curtea a stabilit că instanțele interne ale căror deciziile nu puteau fi atacate, sunt obligate să motiveze refuzul în lumina excepțiilor prevăzute în jurisprudența CJUE (**Ullens de Schooten și Rezabek c. Belgiei**, par.62). În cauza **Dhahbi c. Italiei** (hotărârea din 8 aprilie 2014, nr.17120/09, par.31), Curtea a formulat următoarele principii privind obligația de motivare a instanțelor judecătorești, în temeiul art.6 din Convenție, atunci când se solicită formularea unei trimiteri preliminare la CJUE:

“- art. 6 par. 1 din Convenție instituie în sarcina instanțelor interne o obligație

de motivare, cu privire la dreptul aplicabil, a deciziilor prin care acestea refuză să adreseze o întrebare preliminară, cu atât mai mult atunci când dreptul aplicabil admite un astfel de refuz doar cu titlu de excepție;

- atunci când Curtea este sesizată cu privire la încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sarcina sa constă în a se asigura că hotărârea de refuz criticată în fața sa este însoțită în mod corespunzător de o astfel de motivare. Așadar, deși îi revine sarcina de a iniția în mod riguros această verificare, nu îi revine obligația de a judeca erorile pe care le-ar fi comis instanțele interne în interpretarea sau aplicarea dreptului relevant;

- în cadrul specific al celui de-al treilea paragraf al art. 267 TFUE, aceasta înseamnă că instanțele naționale ale căror hotărâri nu sunt susceptibile de o cale de atac în dreptul intern, care refuză să sesizeze Curtea de Justiție, cu titlu preliminar, cu o întrebare privind interpretarea dreptului Uniunii Europene adresată în fața lor, sunt obligate să își motiveze refuzul cu privire la excepțiile prevăzute de jurisprudența Curții de Justiție. Trebuie, așadar, să indice motivele pentru care acestea consideră că întrebarea nu este relevantă, că dispoziția de drept al Uniunii Europene în cauză a făcut deja obiectul unei interpretări din partea Curții de Justiție sau că aplicarea corectă a dreptului Uniunii Europene se impune cu o evidență care nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.”

În prezenta cauză, Curtea Supremă de Justiție a respins în parte recursul reclamantului, inclusiv cererea sa de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene, folosind un raționament sumar bazat pe art.81 din Legea de organizare judecătorească.

Curtea reamintește că a considerat în jurisprudența anterioară că este acceptabil, în temeiul articolului 6 par.1 din Convenție, ca instanțele naționale

superioare să respingă o plângere prin simpla referire la dispozițiile legale relevante care reglementează astfel de plângeri în cazul în care chestiunea nu ridică chestiuni juridice fundamentale (a se vedea **John c. Germaniei**, decizia de inadmisibilitate din 13 februarie 2007, nr. 15073/03). De asemenea, Curtea a considerat că nu este contrar acestei dispoziții ca instanțele să respingă o cale de atac care nu are nicio șansă de succes fără o motivare suplimentară [a se vedea **Wnuk c. Poloniei**, decizia de inadmisibilitate din 1 septembrie 2009, nr. 38308/05, respectiv **Gorou c. Greciei (nr.2)**, Marea Cameră, hotărârea din 20 martie 2009, nr. 12686/03, par.41]. Acest principiu a fost reiterat de Curte în cauza **Talmane c. Letoniei** (hotărârea din 13 octombrie 2016, nr. 47938/07, par.29). De asemenea, în acest context, trebuie să se asigure că deciziile instanțelor naționale nu sunt afectate de arbitrar sau vădit nerezonabile, aceasta fiind limita competenței Curții de a aprecia dacă dreptul intern a fost interpretat și aplicat corect (a se vedea cauza **Talmane c. Letoniei**, citată anterior, par.31).

Curtea admite că, în conformitate cu scopul legiuitorului olandez, articolul 81 din Legea privind organizarea judecătorească - care permite Curții Supreme de Justiție să respingă recursul în casație pentru că nu există motive pentru schimbarea unei hotărâri judecătorești contestate și care nu presupune necesitatea stabilirii unor probleme juridice - și articolul 80a din același act - care permite Curții Supreme să declare că recursul este inadmisibil pentru că nu are nicio șansă de succes - sunt menite să mențină durata rezonabilă a procedurilor judiciare și, de asemenea, permite instanțelor de recurs sau organelor judiciare similare să se concentreze în mod eficient asupra îndatoririlor de bază ale acestora, cum ar fi asigurarea aplicării uniforme și interpretarea corectă a legii.

Luând în considerare explicația Curții Supreme de Justiție, în sensul că este inerent unei hotărâri prin care recursul în casație este declarat inadmisibil sau respins prin aplicarea și cu trimitere la art.80a sau 81 din Legea privind organizarea judecătorească, să nu mai fie necesară pronunțarea cu privire la o cerere de trimitere preliminară, întrucât nu a ridicat o problemă juridică care trebuia determinată, Curtea admite, de asemenea, că motivarea sumară cuprinsă într-o astfel de hotărâre implică recunoașterea faptului că sesizarea CJUE nu ar conduce la o soluție diferită în această cauză. CJUE a decis că instanțele naționale menționate nu sunt obligate să adreseze o trimitere privind interpretarea dreptului UE, dacă problema nu este relevantă, și anume dacă răspunsul la întrebări, oricare ar fi

acestea, nu poate avea niciun efect asupra soluției dată cauzei.

Prin urmare, Curtea consideră că, în contextul procedurilor accelerate prevăzute de art.80a sau 81 din Legea privind organizarea judecătorească din Olanda, nu se ridică nicio problemă de principiu în temeiul art. 6 par.1 din Convenției, atunci când un recurs, care include o cerere de sesizare a CJUE, este declarat inadmisibil sau respins cu o motivare sumară, dacă, din împrejurările cauzei, rezultă că decizia nu este arbitrară sau în mod vădit nerezonabilă.

În consecință, nu a fost încălcat art.6 par.1 din Convenție.

*Prezentare realizată de
judecător Dragoș Călin,⁷⁸²
Curtea de Apel București*

⁷⁸² E-mail profesional: dragos.calin@just.ro.